

DN KOMMER

BOKLÖRDAG

+
KP Junior: Sixten Svahn, 9 år, om att göra podden "Fotbollssnack"
Musik: Lyssna på tolv nya barnsligt bra låtar
Korsord: Lördagskrysset & Klassikern

Den hyllade författaren som (kanske) spetsade soppan med arsenik

Dokument. Diktaren Carl Jonas Love Almqvist var en av Sveriges mest prominenta kulturpersonligheter: När han misstänktes för försök till giftmord blev fallet högt och hårt. Per Svensson berättar den osannolika historien om vad som hände våren 1851. | **Romandebut.** Elin Cullhed gör Sylvia Plath förtvivlat levande. | **Lotta Olsson tipsar.** Fem deckare som visar att landsbygden lever sitt eget liv. | **Intervju.** "Jag fick lust att skriva en parodi på en gubbnemmoar", säger romanaktuella Aase Berg.

Carl Jonas Love Almqvist – var det han som lade arseniken ihavresoppan?

För 170 år sedan inträffade en av svensk historias största kulturskandaler: den hyllade författaren och journalisten Carl Jonas Love Almqvist misstänktes för att ha försökt förgifta procentaren Johan Jacob von Scheven. Boklördags *Per Svensson* berättar vad som egentligen hände våren 1851 – och om hur kändisar kunde falla djupt och snabbt och hårt också för länge sen.

V

år 1867 reste HC Andersen till Paris för att uppleva den stora världsutställningen. När han den 30 april besökte utställningsområdet blev han igenkänd av en elegant klädd dam i 30-års-åldern som ville presentera honom för sin man, den världberömda svarre amerikanske skådespelaren Ira Aldridge.

Aldridge ansågs vara en av sin tids största Shakespearearetolkare och gjorde bejublade framträdanden på scener runt om i Europa. Han hade 1857 gästspelat på Kungliga teatern i Stockholm. Då hade biljettpriiserna höjts med 50 procent och kronprinsparet suttit i salongen.

Andersen tryckte skådespelarens hand. De utväxlade artigheter på engelska. Mrs Aldridge konverserade på en blandning av engelska, tyska och svenska. Det visade sig att hon kom från Sverige. Det är möjligt, men inte troligt, att hon och HC Andersen bytte några ord om en gemensam bekant, diktaren Carl Jonas Love Almqvist, som gått bort bara dryga halvåret tidigare. De hade båda haft med Almqvist att göra.

När Andersen sommaren 1849 besökt Stockholm hade han först träffat Almqvist, sedan ätit middag med kung Oscar. Fru Aldridge hade um-

gåtts med Almqvist under mindre trivsamma former.

Våren 1851 var hon inboende hos den före detta ryttmästaren, vid den tidpunkten i stället privatdiskontör, det vill säga procentaren, Johan Jacob von Scheven. Mor att hon hjälpte von Schevens hushållerska och läste tidningen för den skumögde 76-årige ryttmästaren fick hon bo hyresfritt i hans våning på Gamla Norbro 5 på Helgeandsholmen i Stockholm. Hon var 18 år, körelev vid operan och hette på den tiden Amanda Brandt.

De skuldebrev, reverser, som utgjorde von Schevens inkomstkälla förvarade han i en chifffonjé i sitt sovrum. Den 29 maj, det var Kristi himmelfärdsdag, gick han igenom reverserna och upptäckte att åtta av dem hade försvunnit. Gäldenären, den skuldsatte, var i alla åtta fallen densamme: Carl Jonas Love Almqvist.

Den sammanlagda skulden var avsevärd; von Scheven uppgav senare att det rörde sig om 18 000 riksdaler vilket skulle motsvara nära 1,4 miljoner kronor i dagens penningvärde. Samtliga reverser skulle förfalla till betalning de närmaste månaderna. Men nu var de alltså borta och därmed bevisen för att skulderna existerade.

Almqvist var inte bara låntagare hos von Scheven. Han hade också blivit en nära vän och förtrogen, gick som son i huset, och hjälpte privatbankiren med att inkassera räntor och slubbetalningar. Det var troligen till stor del pengar från en sådan inkassering, gjord hos en grosshandlare Johan Ludvig Strindberg, den då bara 3-åriga August Strindbergs farbror, som Almqvist lånat av sin uppdragsgivare, ryttmästaren.

Bara tre personer kunde ha vitjat chifffonjen kom von Scheven fram till: Almqvist, hushållerskan Hedda Högel och den 18-åriga flickan som sov på soffan i salongen. De två första liknade han helt och fullt på. Återstod Amanda Brandt.

Nästa dag, vid halvåttatiden på morgonen, för-

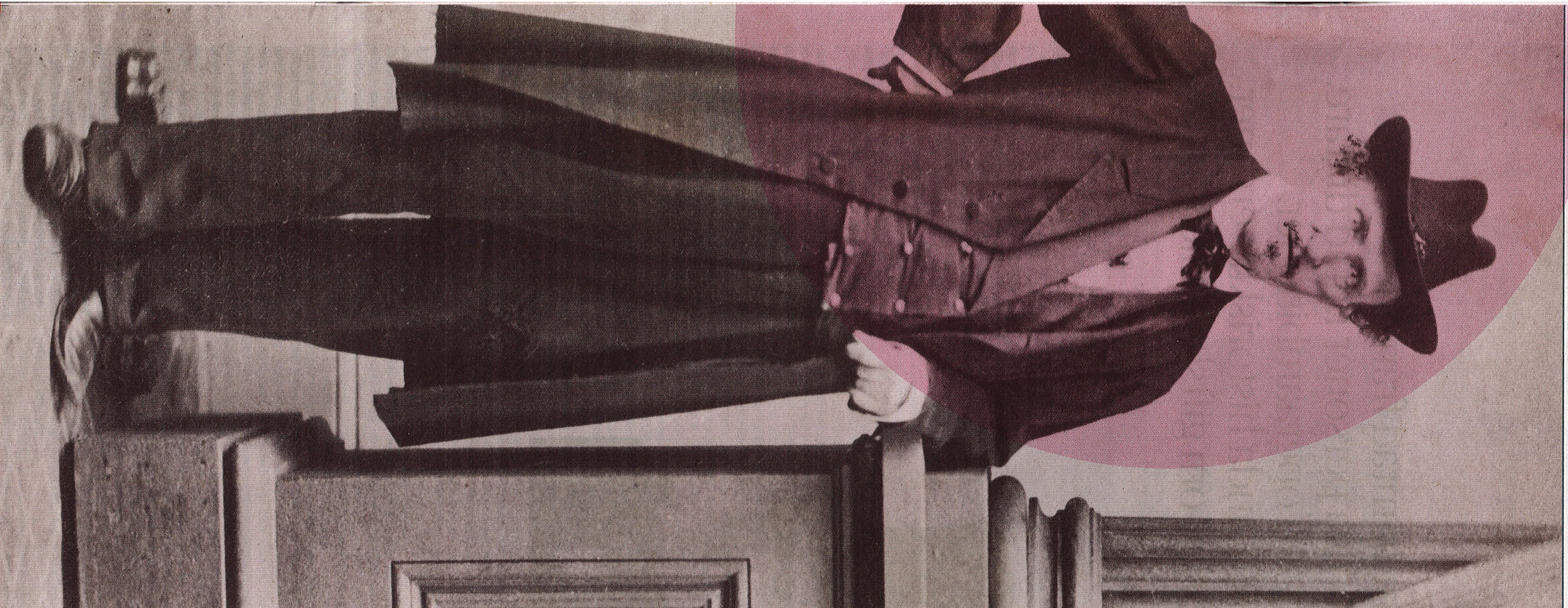
Datum	Beskrivning	Belopp
19 Junii	pen	530
31 Junii		3050
9 Julii		1600
16 Aug		3335.16
9 Aug		1000
23 Aug		1500
2 Sept		4800
16 Sept		2000
17000		
100 - 15 - 17000		19239
15		
850		
1700		
2 2550 1275		
15		
19		
24		

Förtäckning över Almqvists skulder till von Scheven.

Foto: Okänd/Nordiska museet

Fotograf av Carl Jonas Love Almqvist i mitten av 1860-talet.

Carl Jonas Love Almqvist.

Född: i Stockholm 28 november 1793 i en borgerlig familj.

Ungdom: Studier vid Uppsala universitet. Informator.

Tjänstgör på expeditionen. Inleder författarskapet med romantiska verk som "Murnis" och "Amorina".

Familj: Gifte sig 1824 med Anna Maria Lundström,

som kom från enkla förhållanden. Flyttade till Värmland för att leva bondeliv. Paret fick sonen Ludvig och dottern Maria Lovisa.

Skolman: Rektor vid Nya elementarskolan 1829.

"Törnrosens bok": Det stora litterära allkonstverket.

Utgivningen inleddes på 1830-talet. En av berättelserna är "Drottningens juvelsmykke".

Journalist: Från slutet av 1830-talet till flykten medarbetare i Aftonbladet.

Skandal 1: Ger 1839 ut den kontroversiella debattromanen "Det går an".

Skandal 2: Misstänkna om stöld och förgiftningsförsök 1851.

Död: i Bremen den 26 september 1866.

hörde han henne, med Almqvist som tyst vittne. Amanda Brandt förnekade att hon hade något som helst att göra med stölden av reverserna, men flyttade genast ut från von Schevens våning och in hos en bekant i en fastighet på Västerlånggatan. I huset fanns också ett kafé, ett så kallat schweizeri.

Samma förmiddag som förhöret hos von Scheven ägt rum kom en man in på schweizeriet och lämnade ett anonymt brev ställt till Amanda Brandt. Det var en varning, tryfferad med vad som i efterhand framstår som medvetna felstävningar och klumpigheter, avsedda att förvillia och göra det svårare att identifiera skribenten: "Söta Amanda, gå för guds skull icke till gubben rytmästaren i afton, han har mycket ont i sinnet och gjort dig olycklig i polisen, efter du havt saker fört i Västerås som komna från."

Amanda Brandt räddes att invänta ett brev med pengar "så du kan resa bortlittet på ångbot". Två dagar senare fick hon mycket riktigt ett brev med tio riksdaler.

Någon var uppenbarligen angelägen om att Amanda Brandt, genom att försvinna från Stockholm, skulle förstärka de misstankar von Scheven riktat mot henne. Det fanns ett signalment. Väninnan som tagit emot varningsbrevet beskrev mannen som givit henne det som blek, med pigga ögon, böjd näsa, klädd i blå slängkappa. Stämde bra på Carl Jonas Love Almqvist.

Amanda Brandt lämnade inte Stockholm. Två dagar senare, på söndagskvällen, gick hon i stället till sin gamla värd, Johan Jacob von Scheven, med de två breven; varningen och pengabrevet.

Där hade det samma dag hänt underliga saker. Ryttmästaren bad sin hushållerska koka havresoppa: ett slags söt dessertvälling på havregryn, mjölk, gräddde, russin, bittermandel och citron. När Hedda Högel skulle bära in skålen upptäckte hon att soppan blivit grumlig och att det flöt vita korn i den. Havresoppan hade också blivit "väggig", som om någon just snabbt rört om i skålen. Den som senast varit i närheten av soppskålen var Almqvist. Han hade varit ensam i rummet sedan han skickat vägg Hedda för att hämta nyckeln till "bekvämlighetshuset" som han sagt sig behöva besöka nu genast.

Hushållerskan varnade sin arbetsgivare för soppan. Han avstod från att äta den. Några dagar senare inträffade samma sak igen. Grumlig havresoppa med vita korn. Också denna gång hade Almqvist varit i närheten av skålen, stått där och liksom prasslat med något papper, "jag tycker så mycket om havresoppa. Jag vill smaka", hade han sagt.

Och det slutade inte med soppan. Den nu ganska misstränsamma ryttmästaren hittade vita korn också i sitt brännvin.

Hedda Högel slog samman innehålllet i de två soppskålarna, silade bort vätska (ur bevis-synpunkt tvivelaktiga åtgärder) och lämnade in återstoden för analys. Hennes arbetsgivare hade gjort klokt i att avstå från havresoppan. Den hade spestats med arsenik.

Det var inte bara havresoppan och brännvinet som gav Johan Jacob von Scheven skäl att börja tvivla på sin gode väns goda uppsåt. En bekant till von Scheven, mer skarpögd, hade uppträckt att de nya reverser som Almqvist generöst skrivit som ersättning för de försvunna skuldsedlarna inte underrechnats med namnet Almqvist. Där stod i stället Almgren.

"Jag brukar skriva mitt namn så. Om farbror inte tycker det är tillräckligt tydligt ska jag rätta det", hade Almqvist sagt när von Scheven undrat. Också detta löfte hade uppfyllits. Men trots det blev det Carl Jonas Love Almqvist, inte Amanda Brandt, som gick ombord på en ångbåt och försvann.

Onsdagen den 11 juni: solen hade nyss gått upp när Almqvist drack sitt morgonkaffe. Vid fyrtandén lämnade han hemmet på Stora Nygatan och gick ut i sommar morgonen. Han hade sagt till sin fru Anna Maria och sin dotter Maria Lovisa att han skulle till Uppsala. Tillbaka om någon dag eller två. I en nattsäck hade han packat ett par skjortor, ett par strum-

”En excentrisk lånehaj som hämtad från en Dickensroman. En av mäktiga personer hatad diktare. En ung föräldralös flicka med operambitioner. Mystiska reverser. Arsenik. Kända historiska personer. Kärlek i teatermiljö. Historien om giftskandalen är som gjord för Netflix.”

Carl Almqvist vid 71 års ålder, innan han lämnade USA.

por, ett extra par byxor samt fracken. Han skulle träffa folk i Uppsala och då måste man vara pyrdlig. En vagn väntade på Stadsmedjegatan (i dag Västerlånggatan), hade han berättat för frun och dottern.

De skulle aldrig mer se honom i livet.

Det fanns ingen väntande vagn. I stället embarkerade Carl Jonas Love Almqvist ångbåten Mälaren som avgick från Riddarholmen med destination Örebro.

Kanske föreställer vi oss att vår egen tid, de sociala mediernas tid, är särskilt skoningslös mot offentliga personer som avslöjats med fingrarna i soppskålen. Och kanske har vi rätt i denna vår förmodan. Men också i 1850-talets Sverige kunde kändisar falla, djupt och snabbt och hårt.

Carl Jonas Love Almqvist var vid försvinnandet en av Sveriges mest prominenta, men också mest omstridda, kulturpersonligheter. I de förhört- och rättegångsprotokoll som upprättades efter hans flykt kallas han genomgående herr regementspastorn Almqvist. Han var prästvigd och hade tjänst på Livbevärningsregementet i Stockholm: samma vecka som han försvann skulle han ha hållit religionförhör med regementets korporaler.

Men framför allt var han författare, den svindlande bron mellan romantiken och realismen i svensk litteratur; mannen som skrevit ”Amorina” och ”Drottningens juvelsmycke”, som komponerat och diktat ”Sanges”, som 1839 gjort skandalsuccé med romanen ”Det går an”, berättelsen om Albert och Sara som kommer överens om att det går an att leva tillsammans i kärlek utan att vara vigda.

Almqvist var också den före detta ämbetsmannen (ecklesiastikepeditionen), den före detta grönvågaren i Värmland och den förre detta rektor för Nya elementar. I och med flykten blev han också före detta redaktör i Aftonbladet, landets ledande liberala organ.

Han var nära vän med ägaren och chefredaktören Lars Johan Hierta och utövade ett betydande inflytande över, och genom, tidningen. Almqvists lägenhet låg högt upp i den fastighet som rymde Aftonbladets redaktionslokaler. I huset bodde också Wendela Hebbe, även hon journalist i Aftonbladet, tillika Hiertas partner i ett kärleksförhållande som liknade det Almqvist skrivit om i ”Det går an”.

Carl Jonas Love Almqvist, Lars Johan Hierta, Wendela Hebbe. I dag skulle de ha ingått i det ”västerliberala etablissemanget” som den aggressiva högern älskar att avsky. Så var det då också. Några år tidigare, 1848, hade revolutionerna svept fram över Europa. Även Sverige hade nåtts av de radikala liberala vindarna. Nu mobiliserade de konservativa. Aftonbladet och Hierta var deras särskilda hatobjekt.

Av allt att döma var det Hierta själv som skrivit den återhålllet sorgsna, i sak sensationella, nyhetsnotis Aftonbladet tryckte den 14 juni: ”Regementspastor C.J.L. Almqvist har saknats från

Lars Johan Hierta, Aftonbladets grundare och nära vän till Carl Almqvist.

Wendela Hebbe, journalist i Aftonbladet.

sitt hem sedan sistiden onsdag, tidigt på morgonen”. Och, berättade tidningen, ”omständigheter” har kommit fram ”af sådan beskaffenhet /.../ att regementspastor Almqvist synes betänkligt komprometterad” om han inte återkommer och då kan rennva sig från misstankarna.” Den omständigheten, att Almqvist ända till sin bortresa varit engagerad som medarbetare i Aftonbladet, der han till en del redigerat litteraturafdelningen, ökar smärtran af att nödgas omnåla denna tilldragelse”, suckade tidningen.

Konkurrenterna däremot dolde inte sin skadeglädje. Det var fest i Käpernaum. Inte bara de konservativa gladdes åt Almqvists fall. Ännu gladare var man i det vänsterpopulistiska skandalbladet Folkets röst, som tisdagen den 17 juni ägnade ett extranummer åt de stulna reverserna, mordförsöket och pastorn som utan permission avvikt från sitt regemente. Budskapet var tydligt: Lars Johan Hierta och Aftonbladet var, i alla fall moraliskt, medskyldiga till skurkaktigheterna. ”Sådan herre sådan dräng”, slog en rubrik fast. En karikatyrteckning visade Aftonbladets redaktion i färd med att ta ett melankoliskt farväl av Almqvist vid ångbåten.

Folkets röst darrade av förtjust indignation när de förbrytelser som Almqvist misstänktes för ropades ut: ”stöld, förfälskningsbrott, och försök att genom förgiftning afdagataga en mångårig välgörare”. Och som om det inte räckte med det; Almqvist hade också ”velat hvalfva skulden för dessa fasarväckande brott på en stackars 18-årig fader- och moderlös flicka”. Det var Amanda Brandt.

Tidningen kompletterade rapporteringen med en fiktiv dödsannons: ”Yllkänngivets art Svältängsfurstens toman, 'Gårnarpstien' C.J. Almqvist med döden stilla avgick den 11 dennes, efter en längre, moraliskt förtärande sjukdom”. Svältängsfursten var Lars Johan Hierta – Svältängsen var Folkets rösts öknamn på hans sidenfabrik på Barrängsen.

Samma dag som specialnumret gavs ut befann sig Almqvist i Halmstad. Han hade efter båtferden till Örebro tagit natttågigen till hamnplatsen Hult vid Väneren och därifrån ångbåt till Göteborg. Där hade han på landshövdinglembetet lyckats bluffa till sig ett inrikespass, en på den tiden nödvändig resehandling. Det var med stöd av detta Almqvist, hjälpt av en omistänklig gammal kollega från ecklesiastikepeditionen, nu fick landshövdinglembetet i Halmstad att utfärda ett utrikespass, trots att han inte hade någon permisjonssedel från regementet.

Dagen därpå var Almqvist framme i Helsingborg. Han sökte upp en annan gammal vän, Oscar Patric Stutzen-Becker, redaktör för Öresundsposten. De hade arbetat tillsammans på Aftonbladet. Återseendet firades med middag.

När de två vännerna skilts åt blåddrade Stutzen-Becker igenom kvällsleveransen av post. Där fanns Aftonbladet från den 14 juni. Regements-

pastor Almqvist var, meddelade tidningen, försvunnen omgårdad av rykten av komprometterande art. Sturzen-Becker klippde ur notisen och skickade den till gästgiveriet som vännen tagit in på. Snart hade han Almqvist hos sig, uppvärven och darrande: "Vet du om det kommit någon befallning om att häka mig?"

Sturzen-Becker tvingades iväg för att kontrollera saken hos borgmästaren. När han kom tillbaka med lugnande besked, ingen häktningsorder hade nått Helsingborg, hittade han en pankslagen Almqvist gömd bakom resterna av en kakelugn som rivits ner i samband med att lägenheten renoverades.

En sommarstorm hade dragit in över Öresund. Postbåtarna mellan Helsingborg och Helsingör ställdes in. Vid tretiden på natten lyckades Almqvist ändå lämna Sverige i en dansk så kallad färjemansbåt. OP Sturzen-Becker skildrade senare skaldens flykt från fäderneslandet i en dikt: "Orkanen töt - jag minnes än den sången -/kring bog och reling skyhögt vägen yrede/allt för min blick försvann i skum till slutt./Det lilla seglet blott, det purpurroda./Jag då och då såg dyka upp, likt flammans/utav en brand som and-fädd flämtar till."

Almqvist fortsatte med ångaren Ophelia till Köpenhamn, sicksackade sig sedan genom Danmark och Tyskland. I Bremerhaven gick han den 30 juni ombord på segelfartyget Hudson. Fartyget låg därefter nästan en vecka på redan, i väntan på gynnsamt väder. Almqvists nerv måste ha varit i dalning. Bremen tidningen Weser-Zeitung hade redan den 27 juni publicerat en notis om hans fall.

Resan över Atlanten tog sedan nästan två månader. Först i slutet av augusti kunde Almqvist gå i land i New York, där han en månad senare skaffade sig ett "medborgarcertifikat" under namnet Abraham Jacobson.

Under flykten hade han skrivit flera brev, där han på olika sätt försökte göra sin oskuld trolig. Ett av breven, till Hiertra, undertecknade han med "Love, lite bättre än sitt rykte", en hänvisning till en känd formulering i den förvisade romerska skalden Ovidius brev från exilien: "Ipsosua mellor fäma", bättre än sitt rykte.

En excentrisk lånehaj, som hämtad från en Dickensroman. En av märkliga personer hatad diktare. En ung föräldralös flicka med operambitioner. Mystiska reverser. Arsenik. Kända historiska personer. Kärlek i teatermiljö. Historien om Carl Jonas Love Almqvist och giftskandalen är som gjord för Netflix.

Haken med ett sådant tv-mannus är kanske att man skulle vara tvungen att ge ett svar på den inringdrivande frågan: Var Carl Jonas Love Almqvist skyldig eller inte?

Det för en tv-serie lämpligaste alternativet, ett alternativt svar genom åren verkligen haft sina förespråkare, skulle vara "den stora konspirationen". Konservativa, reaktionära, kretsar som iscensätter affären för att krossa Almqvist och kompromettera Hierta och andra liberala reformivrare. Dessa konspiratorer skulle ha förgreningar på högsta ort. En av de personer som kommit och gått hos von Scheven, militärläkaren Johan Gustaf Eberhard Hamström, var den konservativa kronprinsen Karls handgångne man i kampen mot den radikala pressen. Den unga inneboende, Amanda Brandt, kunde i ett sådant scenario vara ett verktyg i händerna på en annan tänkbar aktör i komplotten: von Schevens granne, den före detta polisen Theodor Lilja. Det var han som fört in flickan i procentarens hem.

Omedelbart efter Almqvists flykt inleddes en betydande polisutredning. Många och omsträffade förhör hölls med inblandade personer. Till sist ställdes den förrymde regementspastorn, i sin frånvaro, inför krigshovrätten. Den slog i sin dom fast att det fanns "mer än halv bevisning" för att Almqvist var skyldig till stöld, bedrägeri och förgiftningsförsök, men att han ändå inte var "fullt överbevisad att ha begått dessa grova förbrytelser". Rätten fann det "därför skälligt" att "ämna skuldfrågan i dessa delar åt framtiden

Amanda von Brandt, 1834-1915, lämnade

Sverige året efter skandalen och fick så småningom barn och gifte sig med den amerikanska skådepedlaren Ira Aldridge.

Foto: Herbert Marshall, collection of Ira Aldridge, Special Collections Research Center, Southern Illinois University, Carbondale

da den kan bli uppenbar." Varken fälld eller friad alltså, men ändå mest fälld.

En lång rad forskare och författare har försökt lösa arsenikmysteriet. När litteraturhistorikern Johan Svedjedal i sista delen av sin stora Almqvistbiografi, "Frihetens rena sak", refererar och analyserar händelserna försommaren 1851, blir hans dom till sist: Skyldig.

Vid flera tillfällen har det, med varierande resultat, gjorts handsutlysningar av för faller avgörande dokument och brev. Den analys Almqvistsällskapet 2005 lät Starens kriminaltekniska laboratorium utföra pekade starkt på Almqvist som upphovsman. Hans starka intresse för giftern månaderna före skandalen väger också tungt i vägskålen. Almqvist pumpade apotekare på detaljupplivsningarna om fosfor, opium, arsenik. Och så var det "promemoriorna".

En smed bryter upp Almqvists lästa chiffonjé i postdagen den 16 juni 1851. I rummet finns kan, måndagen den 16 juni 1851. I rummet finns en poliskommissarie, en konstapel, Almqvists halvbror Fridolf som är domare i Svea hovrätt, Almqvists fru och dotter. I chiffonjen hittar man ett antal "promemoria" skrivna av Almqvist, skisser till försvarslinjer och strategier för det fall han skulle bli anklagad för olika brott länkade till reverserna och von Scheven. Han hade, som den författaren han var, lagt upp storylines.

Men om Almqvist nu av allt att döma var skyldig inställer sig en annan, minst lika intressant fråga: Varför? Varför hade han, prästen och publicisten och kulturpersonligheten, gjort sig till en ökänd procentares förtrogne och vän? Pengarna förstås. Den dåliga ekonomin var hans följeslagare genom livet. Men han hade ändå två fasta löner; som pastor och som redaktör i Aftonbladet. Varför behövde han sätta sig i så stor skuld hos von Scheven att ett giftnord framstod som det enda, eller i alla fall bästa, sättet att bli av med den? Vad skulle han ha pengarna till? Det finns olika teorier. Almqvist hade traslat in sig i transaktioner med lånehajar som var betydligt mer skrupelfria än von Scheven. Almqvist var på det ena eller andra sättet insyflad i andra ekonomiska katastrofer. (Johan Sandvall, en annan liberal publicist, som varit Almqvists förläggare och i vars händer han medarbetat, hade så sent som i april 1851 flytt till Amerika undan en missträckt förskningring). Almqvist ville skaffa kapital för att köpa Aftonbladet (en av Svedjedal prioriterad teori).

Något säkert svar finns inte. Men Johan Svedjedal har också ett mindre prosaiskt, mer poetiskt

svar, på frågan om vad det var som lockade Carl Jonas Love Almqvist till von Schevens lägenhet: "Det var som om von Scheven och hans hushåll varit en enslig groffa, en som rymde en glittrande skat, ängsligt hemlighållen av Love för hans närmaste." Liksom H.C. Andersen, fast på ett annat sätt, var Almqvist sagodiktare. Och här hade han hittat trollet som djupt inne i berget ruvade på sin guldsakt.

Amanda Brandt lämnar Stockholm året efter skandalen, flyttar till Köpenhamn och blir elev vid Det Kongelige. Sedan fortsätter hon till Tyskland. Hon sjunger sig fram. Nio år efter dramat i Stockholm får hon en dotter. Fadern är den dubbel så gamla, redan gifta sfärskådespelaren Ira Aldridge. Amanda har troligen träffat honom i samband med ett engagemang vid någon tysk teater. Hon hade vid det här laget lagt sig till med ett "von", blivit baronessan Amanda von Brandt, dotter till den svenske baronen Olof von Brandt. Fosterdottern till hovslagaren Olof Brandt från Västerås hade klättrat raskt på den sociala stegen. Ira Aldridge och Amanda gifter sig 1865, två år innan han går bort. De får fyra barn tillsammans.

Och den förrymde regementspastorn? I sällskapsrummet på Central House i Philadelphia klinkar en magerlagd äldre man fram valser, polskor och anglänsar på pianot. Amanda Brandts bekant från tiden i procentaren von Schevens våning i Stockholm, Carl Jonas Love Almqvist, är nu allti-ällo på ett pensionat. Till pliktarna hör att underhålla gästerna.

Under några år hade han flackat runt i Amerrika, Cincinnati, New Orleans, en tid stått i bokhandel, ett par månader fått ett påhug på en tidning i en håla i Texas. Så flyttade han in på detta "boarding house" i Philadelphia och gifte sig som Lewis Gustawi den 11 juni 1854 med den 68-åriga innehaverson Emma Nugent i St James Episcopal Church. Nu var han alltså inte bara missträckt giftblandare utan också bigamist. Den nya hustrun blev snart besviken. Den belevade mr Gustawi tycktes ha lovat mer pengar än han kunde trolia från.

Vad gör Almqvist under dessa år i landsflykt, förutom att klinka på piano och gå ärenden åt sin hustru nummer två? Han diktar och författar tusentals sidor, som inte har någon utsikt att bli publicerade, frossar på svenska rim, drömmar om svenska krusbär, längtar hem: "In my dreams I am always in Sweden...The Atlantic ocean is between my nights and my days", skriver han till dottern i Stockholm.

Sommaren 1865 gör han till sist ett försök att komma hem. Han strandar i Bremen. Under ett år blir han boende på ett pensionat, får pengar skickade till sig av sin bror. Fridolf Almqvist är nu underståthållare i Stockholm, men låter inte övertala sig att försöka mygla in Love, som i Bremen kallar sig professor Jules Charles, i Sverige. Fridolf reser ändå själv så småningom ner till Bremen. Almqvist ligger då för döden på ett sjukhus. Bröderna hinner träffas, men när dottern Maria Lovisa hunnit fram ligger hennes far redan i en fattiggrav. Det är september 1866. Maria Lovisa betalar för en bättre gravplats, men fel lik grävs upp och läggs i den nya graven. Först efter en pinsam palaver hamnar rätt kropp på rätt plats. I februari 1915, när första världskriget pågått i ett halvt år, dör Amanda Aldridge, välbeställd 82-årig änka, sedan länge bosatt i England. Två av hennes barn, dottrarna Lurannah och Amanda, har gjort framgångsrika karriärer som operasångare. Lurannah Aldridge hade 1896 engagerats av Cosima Wagner som en av Valkyriorna i en Bayreuthuppsättning av Ringen, men blivit sjuk strax före premiären.

Den rastlöse Carl Jonas Love Almqvist, lite av en litteratursens Loge, trickstern i Richard Wagners operasaga om guldets förbannelse, hade fem år senare, 1901, till sist kommit hem till Sverige och fått en ny gravplats på Solna kyrkogård.

Per Svensson
per.svensson@dn.se

Ira Aldridge, 1807-1867, amerikansk skådespelare som var gift med Amanda Brandt.

Vad vet du om kriminelna författare? Testa dina kunskaper i Bokförläggarens kviss på dn.se/kultur.

Att läsa om arsenik- och mysteriet och C.J.L Almqvist.

Ett grundläggande verk i genren är juristen Axel Hemming-Sjöbergs bok "Rättgången mot C.J.L Almqvist" från 1929.

Författaren och litteraturhistorikern Cecilia Sidenbladh samlade 2008 vittnesmål och dokument kring fallet i en bok med samma titel, "Rättgången mot Almqvist" (Ellenströms 2008).

Cecilia Sidenbladh har också skrivit ett antal påser om och kring Almqvist, samt romanen "Amanda & Ira eller historien om ett lögnaktigt skådespelarpar" (Wilken, 1990).

Johan Svedjedal kartlägger fallet i detalj i Almqvistbiografen "Frihetens rena sak" (W&W, 2013).

Dokument kring "Kriminalgåtan" finns utlagda på Almqvistsällskapets webb almqvist-sallskapet.se.